

Οι Πιτσιρίκοι

Ιούλιος - Αύγουστος 2013, Παπαδάτες Πρέβεζας

Τιμή : 0,80 €

"Ηπειρωτική Ευεργεσία

Ένα αγαθό υψίστης σημασίας"

Όσο ξερό και άγονο είναι το έδαφος της Ηπείρου τόσο πλούσιο φύτρωσε και ευτυχώς εξακολουθεί να φυτρώνει το **δέντρο της ευεργεσίας**.

Οι Ηπειρώτες είναι οι μεγαλύτεροι ευεργέτες του έθνους. Οι πλούσιες δωρεές τους υπήρξαν καταλυτικές για τη μόρφωση, τον πολιτισμό, τη διαπαιδαγώγηση, την απελευθέρωση της Ελλάδας και την κοινωνικοοικονομική της ανόρθωση. Ιδιαίτερα κατά τη σκληρή εποχή της Τουρκοκρατίας, οι προσφορές και τα έργα τους είχαν ξεχωριστή και αποφασιστική σημασία.

Καλλιμάραρο:

Ευεργέτης του ο Ευάγγελος Ζάππας

Συνέβαλαν σε μέγιστο βαθμό στην επιβίωση του Γένους, στην πνευματική του αναγέννηση και στην πολιτική του αποκατάσταση. Ήταν οι προάγγελοι και τροφοδότες της νεοελληνικής μας αναγέννησης.

Στα αρχαιοελληνικά χρόνια οι άνθρωποι χρησιμοποιούσαν τον όρο «ευεργέτης», για να αποκαλέσουν τους θεούς που τους βοηθούσαν. Ο όρος αυτός ήταν από τότε τιμητικός τίτλος. Ονόμαζαν τιμητικά ευεργέτη κάποιον, για να εκφράσουν την ευγνωμοσύνη τους.

Η ιστορία των κληροδοτημάτων των ευεργετών, ξεκινά από τις αρχές του 19ου αιώνα κυρίως από την Ήπειρο, από όπου και κατάγονται οι περισσότεροι ευεργέτες. Η οικονομική ευημερία των Ηπειρωτών κατά τον 18ο αλλά και τον 19ο αιώνα, είχε αντίκτυπο όχι μόνο στην Ήπειρο αλλά και σε ολόκληρη την Ελλάδα και το εξωτερικό. Οι Ηπειρώτες ευεργέτες αποφασισμένοι να βοηθήσουν την πατρίδα τους, επειδή δεν μπορούσαν, λόγω της τουρκικής κατοχής και δουλείας, να διαθέσουν απευθείας χρήματα στους Οθωμανικούς Κρατικούς θεσμούς, δημιούργησαν το θεσμό της διαθήκης και της δωρεάς. Έφτιαξαν τα κληροδοτήματα και με τις διαθήκες όρισαν τους διαχειριστές αυτών των περιουσιών αλλά και τους σκοπούς, τους οποίους θα έπρεπε οι πόροι των κληροδοτημάτων να υπηρετήσουν. (π.χ. παιδεία, νεολαία, αναξιοπαθόντες κ.α.).

Στα χρόνια της Οθωμανικής δουλείας, πολλοί δραστήριοι Ηπειρώτες άφησαν τον τόπο τους και αναζήτησαν επαγγελματική διέξοδο σε ξένες χώρες. Οι περισσότεροι από αυτούς ήταν φτωχοί. Ωστόσο πολλοί από αυτούς δημιούργησαν μεγάλες επιχειρήσεις και διατήρησαν εμπορικές και οικονομικές σχέσεις με ολόκληρο τον κόσμο. Ίδρυσαν εμπορικούς και τραπεζικούς οίκους, καθώς και νοσοκομεία και σχολεία. Ποτέ όμως δεν ξέχασαν την πατρίδα τους και ζούσαν με τον καημό να τη δούνε μια μέρα ελεύθερη. Διατηρούσαν στενές οικονομικές και πνευματικές σχέσεις με την Ήπειρο και ιδιαίτερα τα Γιάννινα. Προσπάθησαν από τη μεριά τους να βοηθήσουν με την κάλυψη των βασικών βιοτικών αναγκών

των συμπατριωτών τους, με την ενίσχυση ενδεών, με την ανέγερση και τον καλλωπισμό ναών, με τη σύσταση φιλανθρωπικών και κοινωνικών ιδρυμάτων. Επίσης, έδωσαν μεγάλη σημασία στη διάδοση της παιδείας στην Ελλάδα.

Μεγάλες δωρεές συγκράτησαν για πολλά χρόνια φιλανθρωπικά και εκπαιδευτικά ιδρύματα. Οι ευεργέτες άνοιξαν τους κρουνούς του χρήματος και έτσι βοήθησαν τους δασκάλους του Γένους, οι οποίοι άνοιξαν τους κρουνούς του πνεύματος. Ακόμα, οι δωρεές τους πέρα από την παιδεία απέβλεπαν στην προαγωγή της υγείας και της κοινωνικής πρόνοιας.

Μεγάλοι εθνικοί ευεργέτες όπως οι: Αβέρωφ, Αρσάκης, Γεννάδιος, Στουρνάρας, Τσιτσίτσας, Χατζηκώστας και αδελφοί Ζάππα, Ζωσιμάδες, Ριζάρη, Σίνα κ.ά. άφησαν μία τεράστια πολιτιστική κληρονομιά που ακόμη και σήμερα είναι αισθητά φανερά. Έτσι τα: Εθνικό και Καποδιστριακό Πανεπιστήμιο, Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο, Στρατιωτική Σχολή Ευελπίδων, Γεννάδιος Βιβλιοθήκη, Αστεροσκοπείο Αθηνών, Ακαδημία Αθηνών, Αρσάκειο Παρθεναγωγείο, Ριζάρειος Εκκλησιαστική Σχολή, Νοσοκομείο Ευαγγελισμού, Γενικό Κρατικό Νοσοκομείο, Ζάππειο Μέγαρο, Εθνική τράπεζα, Μητρόπολη Αθηνών, Αρχαιολογικό Μουσείο Αθηνών, Καλλιμάρμαρο Παναθηναϊκό Στάδιο, θωρηκτό «Αβέρωφ» κ. ά., είναι έργα των μεγάλων ευεργετών και έπαιξαν ρόλο στην προσπάθεια του τότε νεοσύστατου ελληνικού κράτους να ορθοποδήσει. Στα Ιωάννινα ιδρύθηκαν επίσης πάρα πολλά έργα: η Επιφάνειος Σχολή, η πρώτη Σχολή των Ιωαννίνων με διδάσκαλους τους Μακρή, Σουγδουρή και Ανθρακίτη, η Σχολή Γκιούμα που μετονομάστηκε σε Μπαλαναία Σχολή, η Καπλάνειος Σχολή, που ήταν συνέχεια της Μαρουτσέας Σχολής με πρώτο διδάσκαλο τον Αθανάσιο Παλίδα, η Ζωσιμαία Σχολή, που ιδρύθηκε το 1828 με χρήματα της Ζωσιμαίας αδελφότητας και το νοσοκομείο Χατζηκώστα.

Συνέχεια στην επόμενη σελίδα...

Συντακτική Ομάδα

- Κοκκίνη Αναστασία
- Κοκκίνης Παναγιώτης
- Νάκα Ελένη
- Σιντόρη Λαμπρινή
- Τσιρώνη Λαμπρινή
- Χρήστου Κωνσταντίνος
- Χρήστου Νικόλαος

Υπεύθυνος Εφημερίδας: Κώστας Μάνθος

Υπεύθυνη Σύνταξης: Κοκκίνη Βαλεντίνη

Καλό Καλοκαίρι !

Ήρθε το καλοκαίρι, τα σχολεία έκλεισαν και ήρθε η ώρα να βρεθούμε ξανά στο αγαπημένο μας χωριό, να ξανασιμίσουμε με τους φίλους μας να δούμε τους παππούδες μας.

Μα δεν πρέπει να ξεχνάμε το περιβάλλον και τις ευθύνες που έχουμε σε αυτό! Ας προσπαθήσουμε όλοι να το προστατέψουμε για να μπορούμε να θαυμάζουμε κάθε φορά τις ομορφιές της φύσης.

Κωνσταντίνα Τσιρώνη

Την Τρίτη του Πάσχα στο Χάλασμα Παπαδατών η εφημερίδα μας διοργάνωσε μια λαϊκοδημοτική βραδιά με την ορχήστρα του συγχωριανού μας **Γεώργιου Πνευματικού**. Η προσέλευση και η ενίσχυση του κόσμου ήταν πολύ μεγάλη. Θα θέλαμε να ευχαριστήσουμε όλους αυτούς που βοήθησαν, χωρίς να αναφέρουμε ονόματα μην τυχόν ξεχάσουμε κάποιον, τους " Πιτσιρικούς " σε αυτήν την εκδήλωση και να τους υποσχθούμε ότι τα χρήματα από την εκδήλωση αυτή θα διατεθούν στο χωριό. Δυστυχώς δεν υπάρχει φωτογραφικό υλικό από τη συγκεκριμένη εκδήλωση, αν όμως βρεθεί σίγουρα στο επόμενο τεύχος της εφημερίδας μας θα μουν αρκετές φωτογραφίες

Τις Εφημερίδες μας μπορείτε να τις δείτε και στο διαδίκτυο στην ιστοσελίδα της Ενορίας Παπαδατών www.papadates.gr !

Συνέχεια ...

ΤΟ ΦΑΙΝΟΜΕΝΟ ΤΩΝ ΗΠΕΙΡΩΤΩΝ ΕΥΕΡΓΕΤΩΝ

Η ευεργεσία είναι η ευγενέστερη εκδήλωση της ζωής του ανθρώπου. Συνίσταται στο ενδιαφέρον έως και την προσωπική ανάλωση του δωρητή με πνεύμα αγαπητικής αυτοπροσφοράς για την προκοπή και την ευδαιμονία του ευεργετούμενου, ο οποίος βρίσκεται σε δεινή θέση. Έχει ως κίνητρό της την αγάπη και τη φιλοτιμία. Την υπαγορεύει το πνεύμα της φιλαλληλίας και είναι σύμφωνη με την προτροπή του Απ. Παύλου, «μη τα εαυτού έκαστος αλλά τα του ετέρου».

Ο ευεργέτης είναι ακριβώς εκείνος που επεμβαίνει και σώζει όταν υπάρχει αδιέξοδος, εκεί όπου καμία άλλη πόρτα, από πουθενά, δεν μπορεί να ανοιχτεί.

Σε τέτοια δεινή κατάσταση μπορούν να περιέλθουν άτομα και έθνη. Και η Ελλάδα, δυστυχώς, είχε περιέλθει στην εσχάτη μορφή εξαθλίωσης και εξαχρείωσης κατά την περίοδο της Τουρκοκρατίας. Με μόνη παρηγοριά την διήγηση των περασμένων μεγαλείων, που έφεραν δάκρυα, και το φως της εκκλησίας που αναπτέρωνε τη χαρά.

Η σκλαβιά του Τούρκου δυνάστη στεκόταν σαν βρόγχος στο στήθος. Και η ανάγκη της ελευθερίας άλλους οδήγησε στα βουνά και άλλους στα ξένα. Οι πρώτοι έγιναν Κλέφτες και αμύνθηκαν με το καριοφίλι. Οι δεύτεροι εργάστηκαν με όλες τους τις δυνάμεις και ...«επιτέθηκαν» με το χρήμα.

Αυτοί είναι οι Εθνικοί Ευεργέτες. Έδρασαν τον 17^ο, 18^ο και 19^ο αιώνα. Οι περιοχές του εξωτερικού που έζησαν ήταν αρχικά η Βενετία κι άλλες Ενετοκρατούμενες πόλεις και στη συνέχεια η Μολδοβλαχία, η Ν. Ρωσία, η Κωνσταντινούπολη, η Μ. Ασία και η Αίγυπτος. «Άνθρωποι απλοί, εργατικοί και ευφυείς, απέθεσαν στ' απλωμένα χέρια της Πατρίδας ό,τι απόκτησαν με τον τίμιο μόχθο τους. Κι αυτή με ευγνωμοσύνη τους χάρισε τον επίζηλο τίτλο των «Εθνικών Ευεργετών».

Ο πλούτος των ευεργετών αυξανόταν ως αποτέλεσμα του ιερού μόχθου που ήταν ταγμένος στον σκοπό της Πατρίδας: Να τη δουν ελεύθερη, αλλά και σε γερά θεμέλια στηριγμένη. Ελεύθερη από τους κατακτητές να ανακτά την παλιά της δόξα, το αρχαίο κάλλος της, οικοδομώντας το νέο της πρόσωπο πάνω στη σοφία των Αρχαίων προγόνων με την ορθόδοξη προοπτική, στο υπέροχο ελληνορθόδοξο ήθος. Έτσι μεγάλωσαν οι ίδιοι, ιδιαίτερα οι Ηπειρώτες ευεργέτες, έτσι ονειρεύονταν να ανατραφούν και τα νέα Ελληνόπουλα.

Ακούμε συχνά ότι η Ήπειρος έχει ομορφύνει την Αθήνα με τα αρχιτεκτονικά της αριστουργήματα – δωρεές των ευεργετών. Θα λέγαμε, παραφράζοντάς το: «πάσαν την Ελλάδαν πεπαίδευκεν», φράση αφορώσα τον Όμηρο, πως η Ήπειρος, χωρίς να είναι υπερβολή, και «πεπαίδευκεν» την Ελλάδα και «εκάλλυνε» αυτήν.

Η ξενιτιά των Ηπειρωτών γινόταν πάντα με σκοπό όχι μόνο την οικογενειακή προκοπή αλλά και την εθνική, ίσως προπάντων αυτή, όπως αποδεικνύεται από τις προθέσεις των δωρητών, αλλά και από τα αποτελέσματα, δηλαδή τα έργα τους.

Αυτή, η από αρχαιοτάτων χρόνων φιλογένεια της Ηπειρωτικής ευποιίας, κατέλειπε την προσωνυμία «**εύανδρος**» για την κακοτράχαλη, πλην, ευλογημένη ιδιαίτερη πατρίδα μας. Νιώθουμε υπερήφανοι που αρούμε την καταγωγή μας από την δότειρα χώρα, την Παμ – βώτιδα, σημειολογικά επεκτείνοντας την ονομασία της λίμνης των Ιωαννίνων σε όλη την ευρύτερη περιφέρεια.

Αλλά γιατί η Ήπειρος, η άγνη και ορεινή, ανέδειξε πλήθος εθνικών ευεργετών; Ίσως την εξήγηση του φαινομένου αυτού θα τη βρούμε στην ακλόνητη προσήλωση του Ηπειρώτη στις θρησκευτικές και εθνικές μας παραδόσεις και στη βαθιά πίστη του στο θεσμό της οικογένειας.

Οι ισχυροί οικογενειακοί δεσμοί και η βαθιά πίστη της άδολης ηπειρωτικής ψυχής ενισχύονταν από την βιωματική σχέση τους με την εκκλησία.

Η ηπειρώτισσα μάνα είναι εκείνη που γέννησε Ευεργέτες. Ταγμένη από τη μοίρα στο διπλό ρόλο του άνδρα και της γυναίκας, κυβέρνησε το σπιτικό της με σύνεση και εγαλούχησε τα παιδιά της με αρετές διαχρονικής αξίας: την τιμιότητα, την εργατικότητα, τη φιλομάθεια, την ολιγάρκεια, τη φιλανθρωπία, τη φιλοπατρία.

Καλούμεθα όλοι να θυμηθούμε. Να ανακαλέσουμε στη μνήμη μας ονόματα επιφανών ανδρών και γυναικών οι οποίοι εξεμέτρησαν το ζην ευ ποιούντες και σεβόμενοι Θεό και ανθρώπους, αγαπώντας μέχρι λατρείας και αυτοθυσιάζόμενοι μετ' αυταπαρνήσεως. Και αυτό είναι το πρώτο αγαθό για τους εκλιπόντας: η εύφημος μνεία.

Εδώ τώρα θα αναφερθούμε με συντομία στην αδελφότητα **Ζωσιμάδων**. Έχει ειπωθεί άλλωστε ότι «Οι Ζωσιμάδες είναι οι ήλιοι της ενεργείας, οι δε λοιποί ενεργέται είναι οι πλανήτες των και οι δορυφόροι των πλανητών των». Παραπλήσιος, εξάλλου, είναι ο βίος και ο τρόπος σκέψης και δράσης όλων.

Εννιά στον αριθμό, πέντε αγόρια και τέσσερα κορίτσια από τα Γραμμενοχώρια, κατέφυγαν στη Νίζνα της Ρωσίας και ασχολήθηκαν με το εμπόριο εκεί και στο Λιβόρνο της Ιταλίας. Και ο πλούτος τους, σαν ευλογημένος, αύξανε και εξέπληττε. Και εκείνοι δεν ξιπάστηκαν. Αντιθέτως ενσυνείδητα δοσμένοι στον Θεό και την Πατρίδα έταξαν σκοπό της ζωής τους την ωφέλεια της Ελλάδος με τίμημα τη δική τους ασκητική ζωή. Προτίμησαν, όπως και ο Ζώης Καπλάνης, το μετόχι της μονής Ιβήρων στη Μόσχα από τα παλάτια, όπου είχαν όλη τη δυνατότητα να κατοικούν, και επέλεξαν τη ζωή του εργένη θυσιάζοντας τις χαρές της οικογενειακής ζωής στην οποία είχαν όλες τις δυνάμεις να αναπτυχθούν. Εκούσια σταυρική αγάπη.

Χιλιάδες ρωσικά ρούβλια έφταναν στα Γιάννενα και κάλυπταν όλες τις ανάγκες: προικίζονταν ορφανά ή φτωχά κορίτσια, περιμαζεύονταν εγκαταλελειμμένα παιδιά, τρόφιμα και ρούχα μοιράζονταν τα Χριστούγεννα και το Πάσχα σε όλους τους φτωχούς και φυλακισμένους της πόλης, ανεξαρτήτως θρησκείας, σε Χριστιανούς, Εβραίους και Μωαμεθανούς. Από τα χρήματα που κάθε χρόνο η αδελφότητα των Ζωσιμάδων έστελνε στα Γιάννενα πληρώνονταν οι γιατροί της πόλης να επισκέπτονται δωρεάν τους άρρωστους φτωχούς.

Ήταν τέτοια η έκταση της φιλανθρωπίας τους, που οι Γιαννιώτες αντί για το όνομά τους, έλεγαν « οι αγιασμένοι».

Η προσοχή τους στράφηκε, όπως και όλων των ενεργετών προς τα Γράμματα. Άλλωστε τα Γιάννενα πρωτοστατούσαν στα γράμματα. Τα Γιάννενα μαζί με την Μοσχόπολη και την Κωνσταντινούπολη έπλασαν την ιδεολογία της μετατροπής του Γένους σε Έθνος. Ήταν κέντρο του νεοελληνικού διαφωτισμού και της εθνικής αυτογνωσίας.

Οι Ζωσιμάδες ανέλαβαν να συντηρήσουν τα δύο σχολεία των Ιωαννίνων (Σχολή Γκούμα και Μαρουτσαία Σχολή) για να συνεχίσουν τη λειτουργία τους ύστερα από την πτώχευση της Τράπεζας της Βενετίας στην οποία ήταν κατατεθειμένες δωρεές Ελλήνων που τα φρόντιζαν ως τότε.

Κατανόησαν τη μεγάλη σημασία που έχει για το Γένος η παιδεία και βοήθησαν με μεγάλα χρηματικά ποσά τον Αδαμάντιο Κοραή να εκδώσει τους αρχαίους Έλληνες συγγραφείς. Και ο Κοραής σε κάθε τόμο των «Παράλληλων Βίων» του Πλουτάρχου αντί οποιονδήποτε άλλων κολακευτικών ή επαινετικών λόγων έγραφε μόνο: «τη φιλοτίμω δαπάνη των αδελφών Ζωσιμάδων παιδείας ένεκα των την Ελλάδα φωνήν διδασκομένων νέων».

Ίδρυσαν τη Ζωσιμαία Σχολή, που διαιώνίζει το όνομά τους και λαμπρύνει την πόλη των Ιωαννίνων.

Όλοι οι ενεργέτες προίκισαν τα Γιάννενα και άλλα μέρη με γενναία κληροδοτήματα. Με αυτά ανακουφίστηκαν ενδεείς, ιδρύθηκαν νοσοκομεία, πτωχοκομεία, ναοί, γηροκομεία, εκθετοτροφεία, προικίστηκαν φτωχά κορίτσια, βγήκαν άνθρωποι από τις φυλακές που κρατούνταν χρόνια για χρέη στον Τούρκο, εξαγοράστηκαν αιχμάλωτοι Έλληνες (Χιώτες, Μεσολογγίτες και Πελοποννήσιοι) από τα σκλαβοπάζαρα της Ανατολής και έγινε κάθε δυνατή αγαθοεργία, ώστε να γράφεται επίσημα ότι «πάσα φανταστή περιθαλψις δεν εξαντλεί την ακένωτον πηγή της γενναιοδωρίας των φιλοπάτριδων εκείνων διαθετών».

Ήταν όλοι τους φιλοπάτριδες και φιλόμουσοι. Ίδρυσαν σχολεία στις πόλεις καταγωγής τους οι περισσότεροι ή ενίσχυσαν Ελληνικές Σχολές σε όλες τις πόλεις – κέντρα της Παιδείας, δημιούργησαν βιβλιοθήκες, εργαστήρια φυσικής και χημείας, πλήρωσαν σοφούς και πεπειραμένους δασκάλους, έδωσαν υποτροφίες για σπουδές στο εξωτερικό, ανέλαβαν τα έξοδα εκδόσεως αρχαίων ελληνικών και εκκλησιαστικών συγγραμμάτων... Σαν υπουργοί, μάλλον, λειτουργοί της Παιδείας, άνευ χαρτοφυλακίου, αλλά μετά λόγου γνώσεως και ζήλου.

Δικαιολογημένα γράφτηκε ότι «αι Αθήναι χρεωστούν το άριστον και ωφελιμότατον αυτών κόσμον εις την Ήπειρον». Ενδεικτικά αναφέρουμε:

Την ίδρυση του **Σταδίου** –το «Καλλιμάρμαρο»- από τον Γεώργιο Αβέρωφ εκ Μετσόβου, της **Ακαδημίας** και του **Αστεροσκοπείου** από τον Γεώργιο και Σίμο Σίνα, του **Πολυτεχνείου** από τους Γ. Αβέρωφ –Μιχαήλ Τσοσίτσα και Νικόλαο Στουρνάρα. Μετσοβιτών δημιουργήματα είναι και το **Ωδείο** Αθηνών και το **Αρχαιολογικό Μουσείο** (της Ελένης Τσοσίτσα), όπως και το κτίριο των **φυλακών Αβέρωφ**, το θωρηκτό **Αβέρωφ**, η στρατιωτική σχολή **Ευελπίδων** και το **Εφηβείο**.

Ο Γιαννιώτης Ιωάννης Δομπόλης όρισε με διαθήκη του να διαθέσει η Ελληνική Κυβέρνηση το κληροδοτήμα του για την ίδρυση Πανεπιστημίου στην Αθήνα με την επωνυμία «**Καποδιστριακόν**», προς τιμή του μεγάλου ανδρός και φίλου του Ιωάννη Καποδίστρια.

Ο Κωνσταντίνος Ζάππας εκτελεστής της διαθήκης του Ευάγγελου Ζάππα από το Λάμποβο της Β. Ηπείρου, φροντίζει για τη δημιουργία του κτηρίου των Ολυμπιακών εκθέσεων στο πλαίσιο της επανίδρυσης των Ολυμπιακών Αγώνων –όνειρο ζωής του Ευαγγέλη-το γνωστό **Ζάππειο**.

Ο ίδιος ιδρύει το **Ζάππειο Παρθεναγωγείο** στην Κων/πολη, Ανδριανούπολη, Αθήνα και Λάμποβο.

Ζάππειο Μέγαρο

Στη χορεία των Βορειοηπειρωτών Ευεργετών ανήκει και ο Χρηστάκης Ζωγράφος από το Κεστοράτι Αργυροκάστρου, που αναδείχθηκε μεγάλος τραπεζίτης στην Κων/πολη. Και ιδρυτής των **Ζωγραφείων Ιδρυμάτων**.

Η Κορυτσά πρόσφερε τον Ιωάννη Μάγκα, από την περιουσία του οποίου χτίστηκε το Μέγαρο Μεγάλου Αλεξάνδρου (Πλατεία Ομονοίας), το **Μπάγκειον**, κοινωφελή έργα και κληροδοτήματα τα οποία άφησε με αποδέκτη του δωρητηρίου συμβολαίου του τον Χαρίλαο Τρικούπη.

Η **Ριζάρειος Σχολή**, όνειρο ζωής του Μάνθου Ριζάρη από το Μονοδένδρι πραγματώνεται από τον αδελφό του Γεώργιο για να μεταδίδονται στους μαθητές τα ελληνοχριστιανικά ιδεώδη και να μορφώνεται ο κλήρος.

Το **Ορφανοτροφείο Χατζηκώστα** στην Αθήνα από τον Γεώργιο Χατζηκώστα όπως και το ομώνυμο Νοσοκομείο στην πόλη μας και στο Μεσολόγγι.

Το **Ορφανοτροφείο Γεωργίου Σταύρου** στα Γιάννενα έργο του μεγάλου Ευεργέτη, που ίδρυσε το πρώτο πιστωτικό ίδρυμα της χώρας και το διοίκησε για 27 έτη. Είναι αυτός που μαζί με το Ζώη Καπλάνη και τους Ζωσιμάδες έβαλαν το κεφάλαιο για τη δημιουργία της Εθνικής Τράπεζας της Ελλάδος,

Ο Απόστολος Αρσάκης καταπνίγει το συναίσθημα προς την στενότερη πατρίδα μπροστά στο γενικό εθνικό καλό παραχωρώντας στην «Φιλεκπαιδευτική Εταιρεία» την ευθύνη της ίδρυσης του **Αρσακείου Παρθεναγωγείου** στην Αθήνα με τη μια και μόνη ευχή «το μικρόν χωρίον της καταγωγής του, η Χοταχόβα να κατασταθεί μιαν ημέραν μουσοτροφείον»

Ο Ζώης Καπλάνης, το μικρό ορφανό από το Γραμμένο, που πουλούσε ξύλα με το γαιδουράκι στα Γιάννενα για να ζήσει, με τη βοήθεια του Παναγιώτη Χατζηνίκου γίνεται ο μεγαλέμπορος της Βλαχιάς και της Μόσχας και δεν ξεχνά τα άλλα ελληνόπουλα που λαχταρούσαν σαν κι αυτόν να μορφωθούν. Ιδρύει στα 1798 την Καπλάνειο Σχολή και τη θέτει υπό τη διεύθυνση του Αθανάσιου Ψαλίδα.

Κοντά σ' αυτά τα ονόματα των ανδρών θα ήταν παράλειψη αν δεν αναφέραμε τουλάχιστον ονομαστικά και γυναίκες ευεργέτιδες των Ιωαννίνων:

Βλάχα Μαρία, Γοργόλη Παρασκευή, Καστρισόγια Ελισάβετ, Παπάζογλου Αγγελική, Τσοσίτσα Ελένη, Ζωγράφου Ελένη, Ζώτου Αγγελική, Γεροκοστοπούλου Σεβαστή, Κόνη Ειρήνη, Χατζή Στεφανία, Βίμπλη Βιολέτα, Δαγκλή Βασιλική, Καλούδη Νίκη, Μολυβάδα Πολυξένη, Πασχίδη Έλλη, Τζαβέλλα Ισμήνη, Χατζή Αικατερίνη, Σαλαμάγκα Ηλέκτρα...και τόσες άλλες.

Η ηπειρωτική ευποία εμφανίζει διοικητικό πνεύμα αξιόλογο. Πολλοί ευεργέτες, ασχέτως προς το κληροδοτούμενο ποσό, διαπνέονται από διαθέσεις νοικοκυροσύνης, οργάνωσης, προβλεπτικότητας. Συχνά παραβλέπουν την πικρία που τους ποτίζει η κακή διαχείριση και η παραγνώριση της βούλησής τους και ως μεγάθυμοι επανέρχονται στο ιερό τάξιμό τους.

Ακόμη οι διαθήκες των γενναιόψυχων εκείνων υπήρξαν υπόδειγμα του πηγαίου χριστιανικού ήθους.

Ο ηπειρώτης ευεργέτης ήλθε αρωγός του συνόλου του έθνους στις κρίσιμες στιγμές του.

Οι άνθρωποι αυτοί πάντα είναι πολύ λίγοι. Είναι όμως μια θαυμαστή μαγιά. Στη σημερινή κοινωνία της παντοδύναμης τεχνοκρατίας, του οικονομικού αδυσώπητου ανταγωνισμού και της καταναλωτικής απληστίας δεν ευνοείται η εμφάνιση ανθρώπων αφοσιωμένων σε αγαθοεργίες. Πλήττεται κάθε ιδέα κοινωνικού χρέους και προσφοράς προς την πατρίδα.

Εθνικό Μετσόβειο Πολυτεχνείο

Η ανθρωπότητα θα επιζήσει αν γίνει πιο σωστή στην καρδιά. Να μάθει να τιμά τα σπάνια σκεύη εκλογής που μέσα στην ιστορική διάρκεια επισημαίνουν στους ανθρώπους με σεμνότητα και επιμονή τον γνήσιο σκοπό του πολιτισμού, να δημιουργήσει καλύτερους ανθρώπους και πολίτες.

Αυτών των σπάνιων ανθρώπων η ζωή και το έργο πρέπει να παρουσιάζονται πάντα με ανυποχώρητη υπομονή μπροστά στα μάτια των ανθρώπων και ιδιαίτερα των παιδιών και των νέων, που έχουν ακόμα τη δύναμη να θαυμάζουν και να αγανακτούν. Αυτούς περισσότερο από όλους, πρέπει να προβάλλουν τα βιβλία της Ιστορίας, και αυτών οι πράξεις μπορούν να κινήσουν τις ανθρώπινες ψυχές στο να σκέφτονται, αν όχι μόνο τους άλλους, τουλάχιστον και τους άλλους.

Θωρηκτό Αβέρωφ

Βαλεντίνη Κοκκίνη

Φιλική Εταιρεία

Η **Φιλική Εταιρεία** ήταν η σημαντικότερη από τις μυστικές οργανώσεις που σχηματίστηκαν για την προετοιμασία επανάστασης για την απελευθέρωση των Ελλήνων από την Οθωμανική Αυτοκρατορία. Ιδρύθηκε το 1814 στην Οδησό, και σύμφωνα από τους παλαιότερους ιστορικούς, από τον Εμμανουήλ Ξάνθο, το Νικόλαο Σκουφά, Αθανάσιο Τσακάλωφ. Τέταρτο μέλος της, μυήθηκε ο Αντώνιος Κομιζόπουλος από τη Φιλιππούπολη. Επίσης από τα πρώτα μέλη που μυήθηκαν ήταν και ο Παναγιώτης Αναγνωστόπουλος (και μάλιστα κατά ορισμένες πηγές συνιδρυτής, πριν τον Ξάνθο που μυήθηκε αργότερα). Οι Φιλικοί αφού μυσούνταν στην Εταιρεία έδιναν όρκο πίστης και επικοινωνούσαν με κώδικες, ψευδώνυμα και συνθηματικές λέξεις.

Το Εμβλημα της Φιλικής Εταιρείας

Τα πρώτα βήματα

Της Επανάστασης του 1821 είχαν προηγηθεί αρκετές άλλες τοπικές εξεγέρσεις, με έναρξη ήδη από τον 15ο αιώνα και με τελευταία αυτή του Νικοτσάρα στη Βόρεια Ελλάδα. Μεγάλη ώθηση στην επιθυμία για ελευθερία έδωσαν από τον 18ο αιώνα ο Ευρωπαϊκός Διαφωτισμός και η Γαλλική Επανάσταση, καθώς και η άνθηση της οικονομίας και της παιδείας των Ελλήνων χάρι και σε παράγοντες όπως η άνοδος της Ρωσίας ως μεγάλης δύναμης, οι Ναπολεόντιοι πόλεμοι κλπ. Υπό τις περιστάσεις αυτές αναπτύχθηκε το κίνημα του Νεοελληνικού Διαφωτισμού 1750-1821 που προετοίμασε το έδαφος για την αποτίναξη του τουρκικού ζυγού. Στα πλαίσιά του φωτεινές μορφές θα επιχειρήσουν να μεταλαμπαδεύσουν στο υπόλοιπο γένος τις φιλελεύθερες ιδέες της εποχής και να το μορφώσουν, προκειμένου να ξεσηκωθεί και να διεκδικήσει τα δικά του.

Από ανθρώπους με μόρφωση που ζούσαν σε πόλεις της Ευρώπης, της Βλαχίας και της Ρωσίας τέθηκαν οι βάσεις της Φιλικής Εταιρείας. Το 1809 ιδρύεται στο Παρίσι το Ελληνόγλωσσον Ξενοδοχείον από τον Θεσσαλονικέα λόγιο Γρηγόριο Ζαλύκη, ενώ ανάμεσα στα μέλη του είναι και ο Αθανάσιος Τσακάλωφ, μετέπειτα ιδρυτικό μέλος της Φιλικής Εταιρείας. Συγκροτείται τυπικά ως εταιρεία μελέτης του αρχαιοελληνικού πολιτισμού, στην ουσία όμως σκοπός είναι η απελευθέρωση της Ελλάδας και προς αυτήν την κατεύθυνση γίνονται όλες οι κινήσεις. Για την παράνομη δράση της η οργάνωση υιοθετεί τους κανόνες των Καρμπονάρων και των Ελευθεροτεκτόνων, ενώ τα μέλη της δεσμεύονται με όρκο και φέρουν ως αναγνωριστικό ένα χρυσό δακτυλίδι με τα αρχικά Φ.Ε.Δ.Α. (Φιλικός Ελληνικός Δεσμός Αλυτος). Από το 1815, όμως, άρχισε να παρακμάζει, καθώς η συντριβή του Ναπολέοντα έσβησε όποια όνειρα είχαν να τους βοηθήσει. Μια δεύτερη προσπάθεια ξεκίνησε στην Αθήνα, με την έμμεση υποστήριξη της Αγγλίας, το 1813. Ιδρύθηκε τότε η «Φιλόμουσος Εταιρεία», με κεντρικό σκοπό την καλλιέργεια του ελληνικού πνεύματος των νέων, την έκδοση βιβλίων, τη βοήθεια φτωχών σπουδαστών κ.λπ. Μόνο που αυτή η οργάνωση ποτέ δεν απέκτησε λαϊκό έρεισμα, καθώς κινείτο σε κύκλους λογίων και διπλωματών.

Άλλη παρόμοια μυστική οργάνωση ήταν η "Εταιρεία του Φοίνικος" στην οποία ανήκαν αρχικά οι Σκουφάς και Ξάνθος. Κατά μία άποψη από αυτή προήλθε η Φιλική Εταιρεία.

Ίδρυση της Φιλικής Εταιρείας

Νικόλαος Σκουφάς

Εμμανουήλ Ξάνθος

Αθανάσιος Τσακάλωφ

Στα πλαίσια του διακαούς πόθου για αποτίναξη του τουρκικού ζυγού και με σαφή την επίδραση των μυστικών εταιρειών της Ευρώπης, συναντιούνται το 1814 στην Οδησό τρεις Έλληνες και αποφασίζουν τη σύσταση μιας αυστηρά συνωμοτικής οργάνωσης, η οποία θα προετοίμαζε τον ξεσηκωμό όλων των Ελλήνων. Πρόκειται για τον Νικόλαο Σκουφά, 35 χρόνων, από το Κομπότι της Άρτας, τον Εμμανουήλ Ξάνθο, 42 χρόνων, από την Πάτμο και τον Αθανάσιο Τσακάλωφ, 26 χρόνων, από τα Γιάννενα. Και οι τρεις έχουν ήδη γίνει κοινωνοί των επαναστατικών ιδεών και του εταιρισμού. Ο Σκουφάς είχε ιδιαίτερες επαφές με τον Κωνσταντίνο Ράδο, ο οποίος ήταν μνημένος στον Καρμποναρισμό. Ο Ξάνθος είχε μνηθεί σε τεκτονική Στοά της Λευκάδας («Εταιρεία των Ελεύθερων Κτιστών», της Αγίας Μαύρας), ενώ ο Τσακάλωφ είχε υπάρξει ιδρυτικό μέλος του Ελληνόγλωσσου Ξενοδοχείου.

Σκοπός της Φιλικής Εταιρείας είναι η γενική επανάσταση των Ελλήνων για την «*ανέγερσιν και απελευθέρωσιν του Ελληνικού Έθνους και της Πατρίδος μας*», όπως μας πληροφορεί ο ίδιος ο Ξάνθος. Και σημειώνει στα «Απομνημονεύματά» του: «..δια να ενεργήσωσι μόνοι των ό,τι ματαιώς από πολλού χρόνου ήλπιζον από την φιλανθρωπίαν των χριστιανών βασιλέων».

Η πορεία ανάπτυξης της Φιλικής είναι εντυπωσιακή. Το διάστημα 1814-1816 τα μέλη της αριθμούν περίπου 20. Ως τα μέσα του 1817 αναπτύσσεται κυρίως μεταξύ των Ελλήνων της Ρωσίας και της Μολδοβλαχίας, αλλά και πάλι τα μέλη της δεν υπερβαίνουν τα 30. Όμως, από το 1818 σημειώνονται αθρόες μνήσεις. Κατά το 1820 εξαπλώνεται σε όλες σχεδόν τις περιοχές της Ελλάδας και τις περισσότερες ελληνικές παροικίες του εξωτερικού. Χιλιάδες υπολογίζονται οι μνημένοι, μολοντί είναι γνωστά μόνο 1096 ονόματα. Τους πρώτους μήνες του 1821 τα μέλη της αριθμούν δεκάδες χιλιάδες. Η οργάνωση είχε υπερβεί τα ίδια της τα όρια.

Στις γραμμές της συσπειρώνονται κυρίως έμποροι και μικροαστοί, αλλά και Φαναριώτες και κοτζαμπάσηδες και κληρικοί, πρόσωπα που θα διαδραματίσουν αγωνιστικό ρόλο (θετικό ή αρνητικό) στον αγώνα για την ανεξαρτησία, όπως οι οπλαρχηγοί Θεόδωρος Κολοκοτρώνης, Οδυσσέας Ανδρούτσος, Αναγνωσταράς, ο αρχιμανδρίτης Γρηγόριος Δικαίος (Παπαφλέσσας), οι Φαναριώτες Αλέξανδρος Μαυροκορδάτος και Νέγρης, οι μεγαλοκαραβοκύρηδες Κουντουριώτηδες, οι μεγαλοκοτζαμπάσηδες Ζαΐμης, Λόντος, Νοταράς, ο μητροπολίτης Παλαιών Πατρών Γερμανός κ.ά.

Η όλη διάρθρωση της Φιλικής Εταιρείας στηρίχθηκε στα οργανωτικά πρότυπα των Καρμπονάρων και των Ελευθεροτεκτόνων. Η ηγετική της ομάδα απεκαλείτο «η Αόρατος Αρχή» και περιβλήθηκε από την πρώτη στιγμή με τέτοια μυστική αίγλη, ώστε να πιστεύεται ότι συμμετείχαν σε αυτήν πολλές σημαντικές προσωπικότητες, όχι μόνον Έλληνες μα και ξένοι, όπως ο τσάρος Αλέξανδρος Α' της Ρωσίας. Στην πραγματικότητα, τον πρώτο καιρό ήταν μόνο οι τρεις ιδρυτές της. Κατόπιν, από το 1815 έως το 1818, προστέθηκαν άλλοι πέντε και μετά το θάνατο του Σκουφά προστέθηκαν άλλοι τρεις.

Το 1818 η Αόρατη Αρχή μετονομάστηκε σε «Αρχή των Δώδεκα Αποστόλων» και κάθε Απόστολος επωμίστηκε την ευθύνη μιας μεγάλης περιφέρειας. Οι Απόστολοι της Φιλικής Εταιρείας ήταν δώδεκα και ορίστηκαν από τον Σκουφά, όταν πήγε στην Κωνσταντινούπολη την άνοιξη του 1818. Αυτοί ήταν οι ακόλουθοι: 1) ο Γεωργάκης Ολύμπιος για τη Σερβία, 2) ο Βατικιώτης για τη Βουλγαρία, 3) ο Πεντεδέκας για τη Ρουμανία, 4) ο Λουριώτης για την Ιταλία, 5) ο Αναγνωσταράς για τα νησιά του Σαρωνικού, 6) ο Χρυσοσπάθης για τη Μεσσηνία, 7) ο Φαρμάκης για τη Μακεδονία και Θράκη, 8) ο Κροκίδας για την Ήπειρο, 9) ο Πελοπίδας για την Πελοπόννησο, 10) ο Ίπατρος για την Αίγυπτο, 11) ο Κατακάζης για τη Νότια Ρωσία και 12) ο Κυρ. Καμαρηνός για τον Πετρώμπεη της Μάνης. Όλοι αυτοί, μετά το θάνατο του Σκουφά, διασκορπίστηκαν στις περιφέρειες που τους ορίστηκαν και άρχισαν να μούν τους Έλληνες στους σκοπούς της Φιλικής Εταιρείας. Ανάμεσα σ' αυτούς πεφωτισμένοι λόγιοι και επιστήμονες της εποχής, αλλά και προεστοί όπως ο βαρώνος Ιωάννης Κεφαλάς από την Ήπειρο και άλλοι εξέχοντες άνδρες.

Η όλη δομή ήταν πυραμιδοειδής και στην κορυφή δέσποζε η «Αόρατος Αρχή». Κανείς δε γνώριζε ούτε είχε δικαίωμα να ρωτήσει ποιοι την αποτελούσαν. Οι εντολές της εκτελούνταν ασυζητητί, ενώ τα μέλη δεν είχαν δικαίωμα να λαμβάνουν αποφάσεις. Η Εταιρεία απεκαλείτο «Ναός» και είχε αρχικά τέσσερις βαθμίδες μύησης: α) οι αδελφοποιητοί ή βλάμηδες, β) οι συστημένοι, γ) οι ιερείς και δ) οι ποιμένες. Όταν το 1818 η εταιρεία μετέφερε την έδρα της στην Κωνσταντινούπολη, δημιουργήθηκαν ακόμα δύο βαθμοί ε) οι αφιερωμένοι και στ) οι αρχηγοί των αφιερωμένων, οι οποίοι δίνονταν αποκλειστικά σε στρατιωτικούς. Αργότερα οι βαθμίδες συμπληρώθηκαν από ζ) τους απόστολους και η) το Γενικό Επίτροπο της Αρχής, τίτλος που δόθηκε στην Αλεξ. Υψηλάντη, όταν δέχτηκε την αρχηγία της Φιλικής Εταιρείας (1820)

Οι Ιερείς ήταν επιφορτισμένοι με το έργο της μύησης στους δύο πρώτους βαθμούς. Όταν ο Ιερέας πλησίαζε κάποιον, σιγουρευόταν για τη φιλοπατρία του και τον κατηχούσε πλάγια στους σκοπούς της εταιρείας, οπότε το τελευταίο στάδιο ήταν να ορκιστεί.

Ο όρκος, ελαιογραφία του Δ. Τσόκου (1849).

Τότε τον πήγαινε σε κάποιον κληρικό—κάτι καθόλου εύκολο αν ο ιερέας δεν ήταν ήδη μυημένος. Πήγαινε και έβρισκε τον ιερέα και του έλεγε ότι ήθελε να ορκιστεί κάποιον για προσωπική τους υπόθεση, προκειμένου να διαπιστώσει ότι λέει την αλήθεια. Ο κληρικός φορούσε το πετραχήλι και έπαιρνε το Ευαγγέλιο, οπότε ο κατηχητής έπαιρνε παράμερα τον υποψήφιο και του υπαγόρευε ψιθυριστά τον «μικρό όρκο», τον οποίο έπρεπε να τον επαναλαμβάνει ο κατηχούμενος χαμηλόφωνα τρεις φορές.

«Ορκίζομαι εις το όνομα της αληθείας και της δικαιοσύνης, ενώπιον του Υπερτάτου Όντος, να φυλάξω, θυσιάζων και την ιδίαν μου ζωήν, υποφέρων και τα πλέον σκληρά βάσανα το μυστήριον, το οποίον θα μου εξηγηθεί και ότι θα αποκριθώ την αλήθειαν εις ό,τι ερωτηθώ».

Όταν γινόταν αυτό, τότε ο κατηχητής πλησίαζε τον υποψήφιο στον ιερέα και τον ρωτούσε:

«Είναι αληθινά, αδελφέ, αυτά που μου επανέλαβες τρεις φορές;»

«Είναι και θα είναι αληθινά και για την ασφάλειά τους ορκίζομαι στο Ευαγγέλιο», απαντούσε ο υποψήφιος. Την ίδια περίπου ερώτηση, έκανε και ο κληρικός και αφού έπαιρνε καταφατική απάντηση, τον όρκιζε στο Ευαγγέλιο, δίχως να γνωρίζει την ουσία της υπόθεσης».

Από εκεί και μετά ο μυσούμενος θεωρείτο νεοφώτιστο μέλος της Εταιρείας, ήταν δηλαδή Βλάμης, με όλα τα δικαιώματα και τις υποχρεώσεις. Ο Φιλικός με το βαθμό του Ιερέα είχε αμέσως την υποχρέωση να του δείξει όλα τα σημάδια αναγνώρισης μεταξύ των Βλάμηδων. Τόσο οι Βλάμηδες όσο και οι Συστημένοι αγνοούσαν τους επαναστατικούς σκοπούς της οργάνωσης. Ήξεραν μόνο πως υπήρχε μια Εταιρεία που πασχίζει για το γενικό καλό του έθνους, η οποία συμπεριελάμβανε στους κόλπους της και σημαντικά πρόσωπα. Κάτι τέτοιο διαδιδόταν σκόπιμα, για να τονώνεται το ηθικό των μελών αφενός και αφετέρου για να γίνεται ευκολότερα ο προσηλυτισμός.

Η πορεία προς την εξέγερση

Αλέξανδρος Υψηλάντης με το έμβλημα του Ιερού Λόχου. Εθνικό Ιστορικό Μουσείο, Αθήνα

Το 1818 η έδρα της Φιλικής μεταφέρθηκε από την Οδησό στην Κωνσταντινούπολη, δηλαδή στην καρδιά της Οθωμανικής εξουσίας, κάτι που πιστοποιούσε «την αυτοπεποίθηση των Φιλικών στις συνομοτικές οργανωτικές τους ικανότητες»⁷¹ ενώ ο θάνατος του Σκουφά ήταν σοβαρή απώλεια. Με αφορμή αυτό το γεγονός και με δεδομένη τη ραγδαία εξάπλωσή της, οι υπόλοιποι από τους ιδρυτές επιχείρησαν να βρουν μια μεγάλη προσωπικότητα να αναλάβει τα ηνία, θέλοντας να της προσδώσουν μεγαλύτερο κύρος και αίγλη. Στις αρχές του 1818 έγινε μια συνάντηση με τον Ιωάννη Καποδίστρια ο οποίος όχι μόνον αρνήθηκε, αλλά αργότερα έγραψε πως θεωρούσε ότι οι Φιλικοί ήταν υπαίτιοι για τον όλεθρο που προμηνυόταν στην Ελλάδα. Τελικά, μετά από αρκετές επαφές, τον Απρίλιο του 1820 ανέλαβε την αρχηγία της Φιλικής Εταιρείας ο Αλέξανδρος Υψηλάντης.

Οι συνθήκες έδειχναν πλέον αρκετά ώριμες για να εκδηλωθεί η εξέγερση και εκπονήθηκε ένα μεγαλόπνοο σχέδιο. Το σχέδιο ήταν αρχικά να ξεσπάσει ταυτόχρονα επανάσταση των Σέρβων και των Μαυροβουνίων, καθώς και στη Μολδοβλαχία. Παράλληλα να κάψουν τον τουρκικό στόλο στην Κωνσταντινούπολη, ενώ να ηγηθεί ο Υψηλάντης της επανάστασης στην Πελοπόννησο. Μετά από διάφορες διχογνωμίες και αφού κάποια από τα σχέδια έχουν ήδη προδοθεί, η επανάσταση κηρύχθηκε το Φεβρουάριο του 1821 στο Ιάσιο, πρωτεύουσα της Μολδαβίας. Στις 24 Φλεβάρη κυκλοφόρησε η περίφημη προκήρυξη του Υψηλάντη, «ΜΑΧΟΥ ΥΠΕΡ ΠΙΣΤΕΩΣ ΚΑΙ ΠΑΤΡΙΔΟΣ», στην οποία ανταποκρίθηκαν αρκετοί Έλληνες, μεταξύ των οποίων οι νέοι. Όμως η Ρωσία δεν έρχεται ως αναμενόμενος αρωγός, ενώ το Πατριαρχείο αφορίζει επισήμως στις 23 Μάρτη τον Αλέξανδρο Υψηλάντη και τον Μιχαήλ Σούτσο, μαζί με όλους τους επαναστάτες:

«[...] θέλοντες (οι επαναστάτες) να διαταράξωσιν την άνεσιν και ησυχίαν των ομογενών μας πιστών ραγιαδων της κραταιάς βασιλείας την οποίαν απολαμβάνουσιν υπό την αμφιαφή αυτής σκιά με τόσης ελευθερίας προνόμια, όσα δεν απολαμβάνει άλλο έθνος υποτελές και υποκείμενον... να διακηρύξετε την απάτην των ειρημένων κακοποιών και κακοβούλων ανθρώπων και να τους αποδείξητε και να τους στηλιτεύετε πανταχού

ως κοινούς λυμεάνας και ματαιόφρονas... και παραδίδοντας και εκείνους τους απλουστέρους, όσοι ήθελον φορασθή, ότι ενεργούν ανοίκεια του ραγιαδικού χαρακτήρος [...].».

Μπορεί η μάχη του Δραγατσανίου (Ιούνιος 1821) να οδήγησε στη σφαγή των νέων του Ιερού Λόχου και στη συντριβή του κινήματος στις Παραδουνάβιες Ηγεμονίες, αλλά απέτελεσε τον ιδανικό αντιπερισπασμό για να κηρυχθεί η Επανάσταση στην Ελλάδα και να υπερκεραστούν οι αντιρρήσεις των προκρίτων. Αυτή ήταν η αρχή του υπεράνθρωπου αγώνα που μετά από χρόνια σκληρών μαχών ανάγκασε τους «Συμμάχους» να στρέψουν τα μάτια προς την Ελλάδα και να έρθει η απελευθέρωση. Η Φιλική Εταιρεία για περίπου επτά χρόνια αντιπάλεψε την ηττοπάθεια, οργάνωσε τις μάζες, συγκέντρωσε χρήματα και προετοίμασε τον ένοπλο αγώνα. Η ύπαρξη και η δράση της συνιστούν μια λαμπρή σελίδα στην ιστορία μας. Αποδεικνύει ότι πολλές φορές το φαινομενικά ουτοπικό και αδύνατο μπορεί να γίνει πραγματικότητα, γιατί η πραγματικότητα δεν αντιστρατεύεται πάντα το όραμα και το όραμα μπορεί κάλλιστα να την υπερκεράσει.

Λαμπρινή Σιντόρη

Ζάλογγο

Το Μνημείο για το "Χορό του Ζαλόγγου" παριστά σύμπλεγμα γυναικών που χορεύουν, έργο του αρχιτέκτονα - γλύπτη Γεωργίου Ζογγοπούλου που στήθηκε το 1960, τα αποκαλυπτήρια του οποίου έκανε ο Βασιλιάς Παύλος

Το Ζάλογγο, ή Ζάλογκο, είναι ένα από τα ιστορικά όρη της Ελλάδας. Βρίσκεται βόρεια της Πρέβεζας και ανήκει στην οροσειρά των Κασωπαίων της Ηπείρου. Το όνομά του συνδέθηκε με την προεπαναστατική περίοδο του 1821 και ειδικότερα με τον θρυλούμενο Χορό του Ζαλόγγου.

Ιστορία

Μετά τη συνθήκη που είχε συνάψει ο Αλή Πασάς με τους Σουλιώτες στις 12 Δεκεμβρίου τους 1803, οι κάτοικοι του Σουλίου έπρεπε να εγκαταλείψουν την πατρίδα τους. Έτσι φεύγοντας αυτοί χωρίστηκαν σε δύο ομάδες από τις οποίες η μεν μία με τις φάρες των Δαγκλή, Δράκου, Ζορμπά, Τζαβέλλα, Πανομάρα κ.ά. κατευθύνθηκε προς την Πάργα, ενώ η άλλη με τις φάρες των Κουτσονίκα, Μαλάμου, Μπότσαρη κ.ά. προς το Ζάλογγο. Τότε ο Αλής αθετώντας το λόγο του και τη συνθήκη διέταξε την καταδίωξη και την

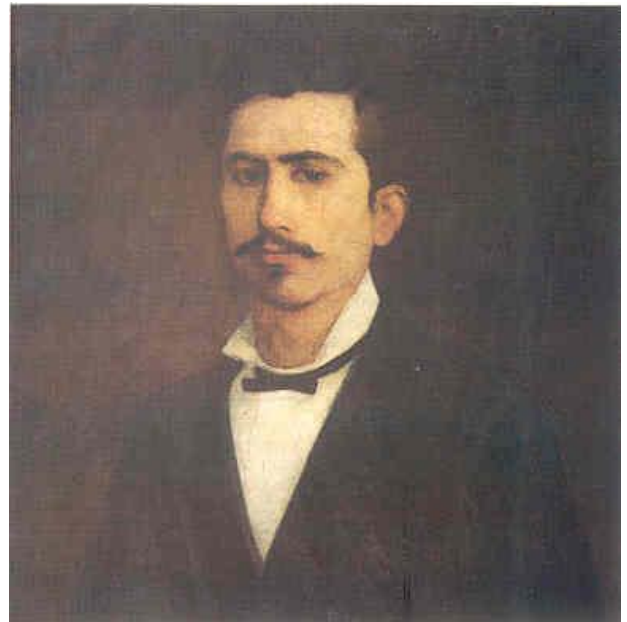
εξόντωση των Σουλιωτών. Από τις δύο ομάδες, η δεύτερη δεν κατόρθωσε να διαφύγει τον όλεθρο. Οι αποτελούντες την δεύτερη ομάδα είχαν φθάσει στο Ζάλογγο, που απείχε από το Σούλι περί τις οκτώ ώρες, όπου και το ομώνυμο χωριό με δέκα περίπου οικίες. Στη συνέχεια για περισσότερη ασφάλεια ανέβηκαν στη κορυφή όπου βρίσκεται και η ομώνυμη Μονή του Ζαλόγγου. Στις 16 Δεκεμβρίου όταν έφθασε στους πρόποδες του Ζαλόγγου το πολυάριθμο ασκέρι του Αλή Πασά υπό τον Αλβανό διοικητή Μπεκήρ Τζιγαρώρο οι Σουλιώτες μαζί με τις γυναίκες και τα παιδιά τους οχυρώθηκαν μέσα στη Μονή απ' όπου και απέκρουσαν στις 16 και 17 του μήνα τις εφόδους του ασκεριού. Την επομένη όμως στις 18 Δεκεμβρίου ο μεν Κουτσουνίκας και οι σύντροφοί του παραδόθηκαν, ενώ 53 γυναίκες με τα παιδιά τους και 13 άνδρες κατέφυγαν σε παρακείμενο βράχο, καλούμενος σήμερα "Στεφάνι". Αντίθετα άλλοι, περίπου 147, υπό τον Κίτσο Μπότσαρη κατάφεραν με έφοδο να διασωθούν. Οι δε Αλβανοί όταν έφθασαν στη Μονή και την κατέλαβαν αιχμαλώτισαν και όλους όσοι βρίσκονταν εκεί. Τότε οι γυναίκες που είχαν καταφύγει στο βράχο προτίμησαν αντί της ατιμίας και της αιχμαλωσίας να ρίξουν τα τέκνα τους στο γκρεμό και στη συνέχεια να ριφθούν σ' αυτόν, χορεύοντας, η μία μετά την άλλη στο βάθος του βράχου ξέροντας ότι μέτρα τους χώριζαν από το θάνατο.

Λαμπρινή Κωνσταντίνα

Κώστας Κρυστάλλης

Ο Κώστας Κρυστάλλης γεννήθηκε στο **Συρράκο** της **Ηπείρου** το **1868**, όπου και έζησε μέχρι τα δώδεκα.

Ο πατέρας του, Δημήτρης Κρυστάλλης, ήταν έμπορος κτηνοτροφικών προϊόντων του Συράκου, με έδρα τα Ιωάννινα, σε όλη την Ήπειρο. Μητέρα του ήταν η Ιωάννα Ψαλλίδα και είχε άλλα τέσσερα αδέρφια, ενώ ο ίδιος ήταν πρωτότοκος. Τα στοιχειώδη γράμματα τα μαθαίνει στο μεικτό δημοτικό σχολείο του χωριού του. Το 1880 γράφτηκε στη **Ζωσιμαία Σχολή των Ιωαννίνων**. Την ίδια χρονιά η μητέρα του πεθαίνει. Φοιτά στις τέσσερις τάξεις του **Ελληνικού Σχολείου της Ζωσιμαίας** και στην Α' τάξη του Γυμνασίου, οπότε και έμεινε **επανεξεταστέος**, στα

1885. Διακόπτει και αυτό σχετίζεται μάλλον με την ασθενική του υγεία. Κατ' άλλους βιογράφους του, ο πατέρας του τον χρησιμοποίησε υπάλληλο στο μαγαζί του. Το **1887** δημοσίευσε το ποίημα «Αι σκιαί του Άδου», που αναφερόταν σε επεισόδια της **Επανάστασης του 1821**. Εξαιτίας αυτού διώχθηκε από τις τουρκικές αρχές και κατέφυγε στην Αθήνα (**Ιανουάριος 1889**), ενώ τα τουρκικά δικαστήρια τον καταδίκασαν ερήμην σε εικοσιπενταετή εξορία στη **Βαγδάτη**. Στην Αθήνα άλλαξε το οικογενειακό του όνομα σε Κρυστάλλης. Στην Αθήνα εργάστηκε αρχικά στο τυπογραφείο των εκδόσεων «Φέξη» και παράλληλα δημοσίευε ποιήματα. Το **1891** προσλήφθηκε ως συντάκτης στο περιοδικό «**Εβδομάς**» του Ιωάννη Δαμβέργη, αλλά η συνεργασία του έληξε τον ίδιο χρόνο εξαιτίας διαφωνιών με τη διεύθυνση του περιοδικού. Έπειτα διορίστηκε ως υπάλληλος στους σιδηροδρόμους της Πελοποννήσου. Οι δύσκολες συνθήκες ζωής του είχαν αποτέλεσμα να προσβληθεί από **φυματίωση**. Μετακόμισε στην **Κέρκυρα**, ελπίζοντας ότι εκεί θα βελτιωθεί η υγεία του, η οποία όμως επιδεινώθηκε και τελικά πέθανε στις **22 Απριλίου του 1894** στην **Άρτα**, όπου έμενε η αδερφή του.

Έργο

Τα πρώτα του ποιήματα, *Αι Σκιαί του Άδου* (1887), με το οποίο εξυμνεί τους αγωνιστές του 21' και Ο Καλόγηρος της Κλεισούρας του Μεσολογγίου (αρχές του 1890), είχαν επικό χαρακτήρα, με επίδραση από τον Βαλαωρίτη. Αντιθέτως, με τις δύο ποιητικές συλλογές του που δημοσιεύτηκαν τα επόμενα χρόνια, εντάχθηκε στο πνευματικό κλίμα της Νέας Αθηναϊκής σχολής: επίδραση από το δημοτικό τραγούδι, λαογραφική θεματολογία. Η πρώτη του συλλογή, *Αγροτικά* (Μάιος του 1891), πήρε έπαινο στο Δεύτερο Φιλαδέλφειο Ποιητικό Διαγωνισμό αφού το βραβείο το κέρδισε το πεζογράφημα του Κωστή Παλαμά "Τα Μάτια της Ψυχής μου". Η δεύτερη και τελευταία συλλογή του, *Ο τραγουδιστής του χωριού και της στάνης* (1893), διακρίθηκε παίρνοντας καί αυτό έπαινο επίσης στον φιλαδέλφειο ποιητικό διαγωνισμό. ενώ το βραβείο το κέρδισε το ποίημα του Γεωργίου Στρατήγη "Έρωσ καί Ψυχή". Το πεζογραφικό του έργο (συγκεντρωμένο στον τόμο *Πεζογραφήματα*), συμβαδίζει με το κλίμα της πεζογραφίας της γενιάς του 1880: δημοτική γλώσσα, ηθογραφία, καλλιέργεια του διηγήματος.

Οι επιδράσεις που έχει δεχθεί

Οι επιδράσεις που έχει δεχθεί είναι από το Δημοτικό τραγούδι, έργα κλασικών ποιητών όπως του Ομήρου, τον Ερωτόκριτο, συγχρόνους του, όπως τον Βαλαωρίτη, τον Ζαλοκώστα, τον Βηλαρά, τους ρομαντικούς της Αθηναϊκής Σχολής, όπως του Αχιλλέα Παράσχου.

Κριτική

Την εποχή που όλοι εκθειάζαν τα τραγούδια του, ο Ξενοπούλος είχε ήδη διαγνώσει και επισημάνει τη μεγάλη σημασία του πεζογραφικού έργου του «ποιητή του βουνού και της στάνης». Ο Κρυστάλλης δεν είναι μόνον ο πρώτος που έγραψε στη δημοτική, ενώ ακόμα όλοι οι άλλοι αλληθώριζαν προς την καθαρεύουσα, παραπαίοντας ανάμεσα στις δύο γλώσσες. Μέσα στα ελάχιστα χρόνια που έζησε, πρόλαβε να μας δώσει κάποια δείγματα γραφής που φανερώνουν τον γεννημένο πεζογράφο. Στα διηγήματα του ο Κρυστάλλης είναι πληθωρικός, βιάζεται να τα πει όλα, σαν να προαισθάνεται πως δεν υπάρχει γι' αυτόν πίστωση χρόνου - η τόσο απαραίτητη για τη δουλειά ενός πεζογράφου. Η ζωντάνια του στις περιγραφές της φύσης ξαφνιάζει. Οι διάλογοι του έχουν την απλότητα και τη σοφία του λαϊκού λόγου. Κι ήταν ακόμα μόνο 26 χρονών. Ένα παιδί!

Η ποίηση του Κρυστάλλη επικρίθηκε από πολλούς (όπως ο Γιάννης Αποστολάκης), οι οποίοι την θεώρησαν νεκρή ή δουλική μίμηση του δημοτικού τραγουδιού, σχοινοτενείς και αδιάφορες περιγραφές. Ο Παλαμάς είχε διαφορετική γνώμη: «[Στα ποιήματα του Κρυστάλλη] πλέκουν στίχοι της δημώδους ποιήσεως και στίχοι δημώδεις του ποιητή· δύσκολα ξεχωρίζονται αυτοί από εκείνους - κατά τρόπον τοιούτον ο ποιητής συχνά συναρμόζει τα άσματα του, όμοια προς ανθοδέσμες των οποίων τα άνθη και τα φύλλα, στίχοι του λαού και στίχοι κατά τον λαόν, στενώς αναμιγνύονται, ώστε να απαρτίζουν μακρόθεν ένα αδιαχώριστον σύνολον». Ο Παλαμάς είχε γράψει και ένα ομότιτλο ποίημα για τον Κρυστάλλη.

Η εποχή του

Σε ένα μεταβατικό καιρό κατά τον οποίο οι λαογραφικές καταγραφές του Νικολάου Πολίτη όπλιζαν την αξία μιας επαναφοράς της παραμερισμένης λαϊκής παράδοσης, των ηθών και των δοξασιών της, ο Κρυστάλλης και πολλοί από τους τότε μονοδιάστατους ηθογράφους αποτελούσαν τον ασθενή αλλά ελλείποντα κρίκο, που όμως είχε καλές προσβάσεις στην κοινή γνώμη. Πάντως, η απήχηση του έργου του και οι έπαινοι που το συνόδευαν αποδίδουν τη γενικότερη ανάγκη του τότε κοινού που με το δημοσιογραφικό του αισθητήριο εξέφραζε ο Βλάσης Γαβριηλίδης για την επανασύνδεσή του με καταστάσεις από τις οποίες μόλις είχε αποσυνδεθεί, ζώντας σε ένα νόθο αστικό περιβάλλον που του είχε επιβάλει και υποβάλει μια νοοτροπία ευθυγράμμισης με τα ευρωπαϊκά πρότυπα.

Λαμπρινή Τσιρώνη

Χάρης Πάτσης

Ο παιδαγωγός, συγγραφέας, εκδότης Χάρης Σ. Πάτσης (1913 - 2010) γεννήθηκε στις 30 Ιουνίου 1913. Υπήρξε μια κορυφαία μορφή ανάμεσα στον πνευματικό, λογοτεχνικό και εκδοτικό κόσμο της σύγχρονης Ελλάδας. Είχε καταγωγή από το Δήμο Θεσπρωτικού Πρέβεζας (Λάκκος Σουλίου, Ηπείρου). Το 1933 αποφοίτησε από το Διδασκαλείο Ιωαννίνων. Το 1939 αρίστευσε στις εισαγωγικές εξετάσεις για την Πανεπιστημιακή Μετεκπαίδευση (Φιλοσοφική Σχολή-Έδρα Παιδαγωγικής) και το 1946 πήρε το δίπλωμα του με άριστα. Κατά το διάστημα των πανεπιστημιακών σπουδών του, εγγράφηκε παράλληλα και παρακολούθησε μαθήματα στην Πάντειο και στη Γαλλική Ακαδημία. Ταυτόχρονα, δημοσιογραφούσε από τις στήλες του ημερήσιου και περιοδικού τύπου και έδινε διαλέξεις στα διάφορα μορφωτικά ιδρύματα της

πατρίδας μας, με θέματα κυρίως παιδαγωγικά, ιστορικά, λογοτεχνικά, κοινωνικά. Η δραστηριότητα του στα κατοπινά χρόνια και ως σήμερα, μπορεί να συνοψισθεί στα εξής: Το 1945 ιδρύει τον ομώνυμο εκδοτικό οργανισμό και αρχίζει να κυκλοφορεί τη μηνιαία φιλοσοφική και παιδαγωγική επιθεώρηση "Νέο Σχολείο-Νέα Παιδαγωγική", τα περιοδικά "Παράδεισος του Παιδιού", "Ελεύθερα Αναγνώσματα", τις πασίγνωστες "Πατριδογνωσίες" του και την 28τομη "Εγκυκλοπαίδεια των Νέων" (Μ.Ε.Ν.), την πρώτη ελληνική εγκυκλοπαίδεια που συντάχθηκε εξ' ολοκλήρου στη Δημοτική γλώσσα. Τον ίδιο καιρό συγγράφει, ολοκληρώνει και εκδίδει ολόκληρη σειρά σχολικών βιβλίων (αριθμ. 48 τίτλους), τα οποία εγκρίνονται από το Εκπαιδευτικό Συμβούλιο και για πολλά χρόνια γαλούχησαν την ελληνική νεότητα. Το 1960 συγγράφει και εκδίδει το περίφημο "Λεξικό της Δημοτικής" και αποκτά έτσι, για πρώτη φορά, η Νεοελληνική γλώσσα το λεξικό της. Μέχρι τότε, υπήρχε η "Γραμματική" του Μανώλη Τριανταφυλλίδη και η "Νεοελληνική Σύνταξη" (Συντακτικό) του Αχιλ. Τζαρτζανου. Ο Χάρης Πάτσης με το "Λεξικό της Δημοτικής" συμπλήρωσε το κενό και πρόσφερε το κλειδί που έλειπε, για την ορθή χρήση της Νεοελληνικής γλώσσας. Στη συνέχεια, κυκλοφόρησε και τα επίτομα λεξικά της Αρχαίας και της Καθαρεύουσας, με την ερμηνεία των λημμάτων τους στη Δημοτική. Τα τρία αυτά λεξικά ενσωματώθηκαν, κατά τα επόμενα χρόνια, στη σειρά "Δέκα επίτομα Λεξικά (γλωσσικά, επιστημονικά, τεχνολογικά)".

Στα χρόνια που ακολουθούν συνεχίστηκε η συγγραφική και εκδοτική δραστηριότητα του Χάρη Πάτση, σε όλους τους τομείς. Εκδίδει, επιμελείται, εποπτεύει και κυκλοφορεί εγκυκλοπαίδειες κάθε λογής, λεξικά, ιστορικά, γεωγραφικά και λογοτεχνικά έργα, ενδεικτικά των οποίων είναι η "Νέα Μεγάλη Ελληνική Εγκυκλοπαίδεια" (36 τόμοι), οι δύο Λογοτεχνικές Εγκυκλοπαίδειες (για την Ελληνική και την Παγκόσμια Λογοτεχνία), τα "Άπαντα των Αρχαίων Ελλήνων Συγγραφέων" (106 τόμοι), τα "Άπαντα των Νεοελλήνων Κλασικών" και εκατοντάδες άλλους τόμους, αναφερόμενους σε όλους τους τομείς του επιστητού.

Το 2005, ο Χάρης Πάτσης, συμπληρώνοντας 70 χρόνια συγγραφικής και εκδοτικής προσφοράς, εγκαινιάζει, σε μια γιορταστική, τιμητική εκδήλωση στον "Παρνασσό", τη "Φιλοσοφική και Κοινωνιολογική Βιβλιοθήκη Χάρη Πάτση" με τα τρία προσωπικά του συγγράμματα: "Κοινωνιολογία και Κοινωνικά Συστήματα", "Το Μέλλον του Σοσιαλισμού" και "Παγκοσμιοποίηση, το Κύκνειο Άσμα του Καπιταλισμού". Η σειρά αυτή, συμπληρώνεται με το έργο του, που τιτλοφορείται: "Πλάτωνας, ο μεγάλος φιλόσοφος και κοινωνικός οραματιστής" (2007).

Εκτός από τα παραπάνω, ο Χάρης Πάτσης έγραψε και πολλά παιδαγωγικά συγγράμματα και μερικά λογοτεχνήματα. Από τα παιδαγωγικά και διδακτικά του έργα σημειώνουμε τα: "Τα Κέντρα ενδιαφέροντος και η Συγκεντρωτική διδασκαλία στη θεωρία και την πράξη", "Η πρώτη

ανάγνωση και γραφή με την ιδεοοπτική μέθοδο", "Τα πρότυπα Σχολεία και τα Νέα Προγράμματα", "Η Διδακτική του Σχολείου Εργασίας σε όλες τις σχολικές βαθμίδες", "Το σημερινό Σχολείο και το Σχολείο του μέλλοντος" και πολλά άλλα παιδαγωγικά συγγράμματα. Μετέφρασε δε από τα γαλλικά τα έργα του διάσημου ψυχολόγου της Γενεύης Εδουάρδου Κλαπαρέντ: "Ψυχολογία του παιδιού και Πειραματική Παιδαγωγική" (6 τόμοι) και "Λειτουργική Παιδαγωγική" (2 τόμοι). Εξάλλου, η αρθρογραφία του στο παιδαγωγικό περιοδικό "Νέο Σχολείο", που επί ολόκληρη εικοσαετία εξέδιδε και κυκλοφορούσε, μπορεί να συνοψιστεί σε πολλούς τόμους.

Επίσης, ο Χάρης Πάτσης μετέφρασε στη δημοτική και κυκλοφόρησε σε 8 τόμους την περίφημη "Ιστορία του Ελληνικού Έθνους", του Κ. Παπαρρηγόπουλου, του ίδιου την "Παγκόσμια Ιστορία" (5 τόμοι) και την "Ιστορία της Ελληνικής Επανάστασης" του Σπυρ. Τρικούπη (4 τόμοι). Στον φιλοσοφικο-κοινωνιολογικό τομέα, ο Χάρης Πάτσης έγραψε και κυκλοφόρησε τα βιβλία του: 1) "Σωκράτης, ο κολοσσός της παγκόσμιας φιλοσοφίας", 2) "Πλάτωνας, ο μεγάλος φιλόσοφος και κοινωνικός οραματιστής", 3) "Αριστοτέλης, ο θεμελιωτής των Θετικών Επιστημών", 4) "Κ. Παλαμάς ο στυλοβάτης του Δημοτικισμού και κοινωνικός αναμορφωτής", 5) "Κοινωνιολογία και Κοινωνικά Συστήματα", (έχει εισαχθεί ως διδασκόμενο μάθημα στο Πανεπιστήμιο Αθηνών), 6) "Το Μέλλον του Σοσιαλισμού", 7) "Παγκοσμιοποίηση, το Κύκνειο Ασμα του Καπιταλισμού", 8) Αρχαία Ελληνική Φιλοσοφία – Προσωκρατική Φιλοσοφία, και 9) ετοιμάζει προς έκδοση το βιβλίο του "Παγκόσμια Αμφικτυονία, έτος 2205" μια προφητική κοινωνιολογική μυθιστορηματική σύλληψη που, με έδρα την Ελλάδα και τους Δελφούς, δίνει οριστική λύση, στο μεγάλο και άλυτο ως σήμερα κοινωνικό πρόβλημα που βασανίζει την ανθρωπότητα. Σε ό,τι αφορά στον καθαρά λογοτεχνικό τομέα ο Χάρης Πάτσης κυκλοφόρησε τα εξής βιβλία του: 1) "Πατριδογνωστικοί αντίλαλοι" (ποίηση), 2) "Κυνηγώντας το όνειρο" (αυτοβιογραφικό αφήγημα), 3) "Το παράθυρο του ονείρου" (παιδικά διηγήματα), 4) "Αγώνες και αγωνίες: Για το λαό και την πατρίδα" (τ. Α'), 5) "Αγώνες και αγωνίες: Για το παιδί και την παιδεία" (τ. Β'), 6) "Ταξιδεύοντας στην Ελλάδα" (πατριδογνωστικά κείμενα), 7) "Ταξιδεύοντας στον κόσμο" (ταξιδιωτικά κείμενα), 8) "Η γοργόνα της Ζερόπολης" (και άλλα διηγήματα), 9) "Μαργιαλένα Κογεβίνα" (και άλλα διηγήματα). Και στον τομέα της Σχολικής Παιδικής Βοηθηματογραφίας, ο Χάρης Πάτσης, μόλις πρόσφατα, έγραψε και κυκλοφόρησε τη σειρά: "Μαθαίνω τη Γλώσσα μου" (7 βιβλία για τους μαθητές του Δημοτικού), που περιλαμβάνουν και το περίφημο "Ιδεοοπτικό Αλφαβητάριο", του Χάρη Πάτση, το οποίο εκδίδεται για πρώτη φορά στην Ελλάδα. Ο Χάρης Σ. Πάτσης πέθανε στις 27 Οκτωβρίου του 2010, σε ηλικία 97 ετών.

Κοκκίνη Αναστασία

Το Δημοτικό Σχολείο Των Παπαδατών !

ΤΑ ΣΧΟΛΕΙΑ ΤΟΥ ΧΩΡΙΟΥ

Το 1915 Δημοτικό Σχολείο Παπαδατών : 125 μαθητές.

Το 1931 Δημοτικό Σχολείο Παπαδατών : 200 μαθητές.

Το 1939 Δημοτικό Σχολείο Παπαδατών : 236 μαθητές.

Το 1941 Δημοτικό Σχολείο Παπαδατών : 215 μαθητές.

Δημοτικό Σχολείο Χαλάσματος: 41 μαθητές.

Το 1947 Δημοτικό Σχολείο Παπαδατών : 240 μαθητές.

Δημοτικό Σχολείο Χαλάσματος: 64 μαθητές.

Το 1948 Δημοτικό Σχολείο Παπαδατών : 235 μαθητές.

Δημοτικό Σχολείο Χαλάσματος: ? μαθητές.

Νηπιαγωγείο Παπαδατών: 80 μαθητές

Το 1960 Δημοτικό Σχολείο Παπαδατών : 210 μαθητές.

Δημοτικό Σχολείο Χαλάσματος: 39 μαθητές.

Δημοτικό Σχολείο Αγίων Αποστόλων: 30 μαθητές

Νηπιαγωγείο Παπαδατών: 80 μαθητές

Το 1970 Δημοτικό Σχολείο Παπαδατών : 110 μαθητές.

Δημοτικό Σχολείο Γαλήνης: 36 μαθητές.

Δημοτικό Σχολείο Αγίων Αποστόλων: 36 μαθητές.

Νηπιαγωγείο Παπαδατών:
67 μαθητές.

Πηγή : www.papadates.gr
ιστοσελίδα της Ενορίας
Παπαδατών

Το Δημοτικό Σχολείο επισκευάστηκε από της ζημιές του σεισμού του 1981. Τώρα δεν λειτουργεί λόγω μικρού αριθμού μαθητών. Έχει συγχωνευτεί με το Δημοτικό Σχολείο Ριζοβουνίου.

Το Δημοτικό Σχολείο σήμερα.

*Παλιά φωτογραφία του
Δημοτικού σχολείου
των Παπαδατών
(1963 – 1964)*

Παναγιώτης Κοκκίνης

Ζηρόπολη

Στις όχθες της λίμνης Ζηρού, είχε χτιστεί από Αυστριακούς αρχιτέκτονες το 1947-1949 η "Παιδόπολη του Ζηρού" ("Ζηρόπολη"), με αντικείμενο την περίθαλψη των ορφανών παιδιών του 2ου Παγκοσμίου Πολέμου και του Εμφυλίου Πολέμου, με πρωτοβουλία της τότε Βασίλισσας Φρειδερίκης. Από το 1949 μέχρι το 1975 η Ζηρόπολη αποτέλεσε ένα σημαντικό εκπαιδευτικό, πολιτιστικό και οικονομικό πυρήνα της περιοχής. Σε αυτό το Ελβετικό ελληνικό τοπίο λειτουργούσε δημοτικό, γυμνάσιο, εστιατόριο, κοιτώνες, θέατρο, εκτροφεία ορνίθων και ζώων, αλιευτικός σταθμός, κλπ. Το έτος 1965 μετά από ισχυρό σεισμό, πολλά λιθόκτιστα κτίρια υπέστησαν ανεπανόρθωτες ζημιές και η πόλη πέρασε σε παρακμή, συνεπικουρούμενη και από το γεγονός ότι πολλά ορφανά παιδιά ενηλικιώνονταν και έφευγαν. Το έτος 1992 οι εγκαταστάσεις της Ζηρόπολης χρησιμοποιήθηκαν για την προσωρινή στέγαση 2000 Αλβανών οικονομικών προσφύγων. Το 1994-1995 η λίμνη Ζηρού χρησιμοποιήθηκε παράνομα για αγώνες σκι, με

ταχύπλοα σκάφη, από τον Ναυτικό Όμιλο Ιωαννίνων. Μετά από διαμαρτυρίες και δικαστικά ασφαλιστικά μέτρα της «Περιβαλλοντολογικής Εταιρείας Πρέβεζας» οι αγώνες δεν επαναλήφθηκαν.

Η βασίλισσα Φρειδερίκη επισκέπτεται την παιδόπολη "Άγιος Αλέξανδρος" Ζηρού.

Φωτογραφία από τις εργασίες οικοδόμησης της Ζηρούπολης

Κοκκίνη Αναστασία

Ένα Μικρό Θαύμα

Όταν ήταν να χτιστεί η παλαιά εκκλησία, οι κάτοικοι του χωριού διαφωνούσαν για το που θα χτιστεί.

Μια νύφη που είχε παντρευτεί πρόσφατα και ήταν από τους Κολαίους, είχε το σπίτι στους πρόποδες του χωριού και ο γαμπρός είχε το σπίτι πάνω από την εκκλησία του Αγίου Κοσμά. Εκείνη όταν παντρεύτηκε ο άντρας της πήγε φαντάρος και η νύφη έμεινε με τα πεθερικά της. Ένα βράδυ ώρα 12:00 ακριβώς, ένα χέρι ανάγκασε τη νύφη να βγει έξω από το σπίτι. Βγαίνοντας από το σπίτι, κοιτάζοντας προς τα κάτω βλέπει τρία καντήλια να κατεβαίνουν από τον ουρανό πάνω από το σημείο της παλιάς μας εκκλησίας. Η νύφη ενθουσιάστηκε. Κοίταζε και ξανακοίταζε. Στο τέλος πήγε στο σπίτι και κοιμήθηκε. Δεν είπε όμως τίποτα σε κανέναν. Το δεύτερο βράδυ συνέβη το ίδιο στη νύφη και ο πεθερός της άρχισε να έχει υποψίες. Έκανε όμως κι αυτός ακόμα μια φορά υπομονή. Το τρίτο βράδυ αφού βγήκε η νύφη από το σπίτι ο πεθερός της την ακολούθησε έτσι ώστε να την πιάσει στα πράσα που λέει και ο λαός μας. Μάταια όμως. Η νύφη έμεινε άγαλμα. Δεν κοίταζε δεξιά ούτε αριστερά. Μετά από λίγη ώρα σιγής και χωρίς εκείνη να τον έχει καταλάβει, ο πεθερός της αποφασίζει και της μιλάει. – Για έλα εδώ νύφη, της λέει. Είναι το τρίτο βράδυ που σε παρακολουθώ να βγαίνεις από το σπίτι την ίδια ώρα. Με έχεις βάλει σε υποψίες. Ξέρεις ότι είμαι υπεύθυνος για σένα; Εκείνη τον πιάνει από το χέρι και του λέει: Κοίτα πατέρα γιατί βγαίνω έξω από το σπίτι. Αναγκάζομαι και το κάνω παρά τη θέλησή μου. Και βλέπω αυτά τα τρία καντήλια που βλέπεις και εσύ. – Που είναι κόρη μου τα καντήλια; – Να πατέρα, εδώ λάμπει ο τόπος κι εσύ δεν τα βλέπεις; Κατάλαβε πλέον ο πατέρας ότι κάτι θεϊκό υπάρχει. – Πάμε νύφη

Το καμπαναριό της εκκλησίας της Αγίας Τριάδας – Φανερωμένης που δεσπόζει στην πλατεία του χωριού.

Η Εκκλησία ανακαινισμένη

στο σπίτι να κοιμηθούμε και αύριο που θα φέξει ο Θεός την ημέρα θα το συζητήσουμε αυτό. Την άλλη μέρα ο πεθερός της πήγε στην εκκλησιαστική επιτροπή και τους είπε τι ακριβώς συνέβη στο σπίτι του με τη νύφη του. Έτσι ομόφωνα όλοι οι κάτοικοι του χωριού δέχτηκαν και έχτισαν την εκκλησία στο σημείο που είχε δει η νύφη τα τρία καντήλια. Και η εκκλησία πήρε το όνομα **ΑΓΙΑ ΤΡΙΑΔΑ** (τρία καντήλια) **Η ΦΑΝΕΡΩΜΕΝΗ** (που το φανέρωσε μόνη της).

Βίκυ Μπίτζιου

Από την Πρέβεζα ο πρώτος καλύτερος αεροπόρος του ΝΑΤΟ!!!

Ο υποσηναγός Χαρίλαος Νίκου, που κατάγεται από το Ριζοβούνι Πρέβεζας, έλαβε το δίπλωμα του "Ιου καλύτερου Πολεμιστή" του ΝΑΤΟ έπειτα από σκληρά γυμνάσια, που διήρκεσαν έναν μήνα στην Ισπανία, μεταξύ αεροπορικών δυνάμεων της Ελλάδας, της Τουρκίας, της Γαλλίας, της Πολωνίας, της Γερμανίας, της Ισπανίας και της Ιταλίας.

Ο 30χρονος χειριστής, που ανήκει στη φημισμένη 343 Μοίρα της Σούδας και είναι παντρεμένος και πατέρας ενός μικρού κοριτσιού, λέει σχετικά: "Η βράβευση αποτελεί ανταμοιβή των κόπων επί σειρά ετών.

Από εκεί και πέρα δε σημαίνει τίποτε περισσότερο, γιατί η μάχη στο Αιγαίο είναι καθημερινή. Απλώς ο τίτλος αυτός με γεμίζει με μεγάλες ευθύνες για να μεταδώσουμε τις εμπειρίες μας στους νεότερους και να κάνουμε όσο καλύτερα μπορούμε το καθήκον μας», σημείωσε χαρακτηριστικά.

Η διάκριση είναι αποτέλεσμα συνδυασμού αρκετών παραγόντων, καθώς από τη μία παίζει σημαντικό ρόλο η εκπαίδευση στο δύσκολο περιβάλλον του Αιγαίου, και από την άλλη η εμπειρία σε πραγματικές συνθήκες.

Χρήστος & Κοσμάς Κοκκίνης

Αφιέρωμα στη συντοπίτισδά μας

Η Θεοδώρα Σιάρκου γεννήθηκε το 1972 στην Αθήνα και είναι απόφοιτος της δραματικής σχολής του Εθνικού Θεάτρου. Κατάγεται από τις Παπαδάτες Πρέβεζας τις οποίες επισκέπτεται με την πρώτη ευκαιρία. Είναι ηθοποιός στο επάγγελμα με καταξιωμένη καριέρα στο χώρο του θεάτρου και της τηλεόρασης. Μιλά δύο ξένες γλώσσες, αγγλικά και γαλλικά. Μετέχει στο χορό των Ιερειών σε Τελετές Αφής Ολυμπιακής Φλόγας από τους Χειμερινούς Ολυμπιακούς Αγώνες του Λιλεχάμερ (1994) όταν και ήταν ακόμα μαθήτρια.

Η δουλεία της σαν ηθοποιός :

ΘΕΑΤΡΟ

2010

Ο Αρχοντοχωριάτης

2009

Μην παίζεις με τα χρώματα

2009

Ο κατα φαντασίαν ασθενής του Μολιέρου

2008-2009

Rock 'n' Roll

2008

Λυσιστράτη

2005 - 2006

Όπερα της Πεντάρας Μπ. Μπρεχτ ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ.

Πάτρας, σκηνοθεσία Θ. Μουμουλίδης

2004 - 2005

Γυμνοί Ντ. Ντέρι, θέατρο Γκλόρια, σκηνοθεσία

Κ. Δαμάτης

2004

Εκκλησιάζουσες Αριστοφάνη, ΔΗ.ΠΕ.ΘΕ. Κοζάνης,

σκηνοθεσία Ν. Νικολάου - Β. Μυριανθόπουλου

2003 - 2004

Ξένοι Τόποι Φ. Γκουλντίνγκ, θέατρο Εμπρός,

σκηνοθεσία Γ. Γκικαπέππα

2001 - 2002

Όχι Μόνο για Παιχνίδι συρραφή κειμένων από

έργα του Γ. Σαίξπηρ, σκηνοθεσία Π. Σεβαστίκογλου

1999 - 2001

Ψυχολογία Συριανού Συζύγου Εμ. Ροϊδη, θέατρο Χυτήριο, σκηνοθεσία Τ. Σπετσιώτη

2000

Ζορμπάς Ν. Καζαντζάκη, Θέατρο Μινώα, σκηνοθεσία Αλ. Εσκενάζυ

1998 - 1999

Ένας Υπέροχος Κερατάς Φρ. Κρομλένικ, θέατρο Αθηνά, σκηνοθεσία Στ. Τσακίρη

1997 - 1998

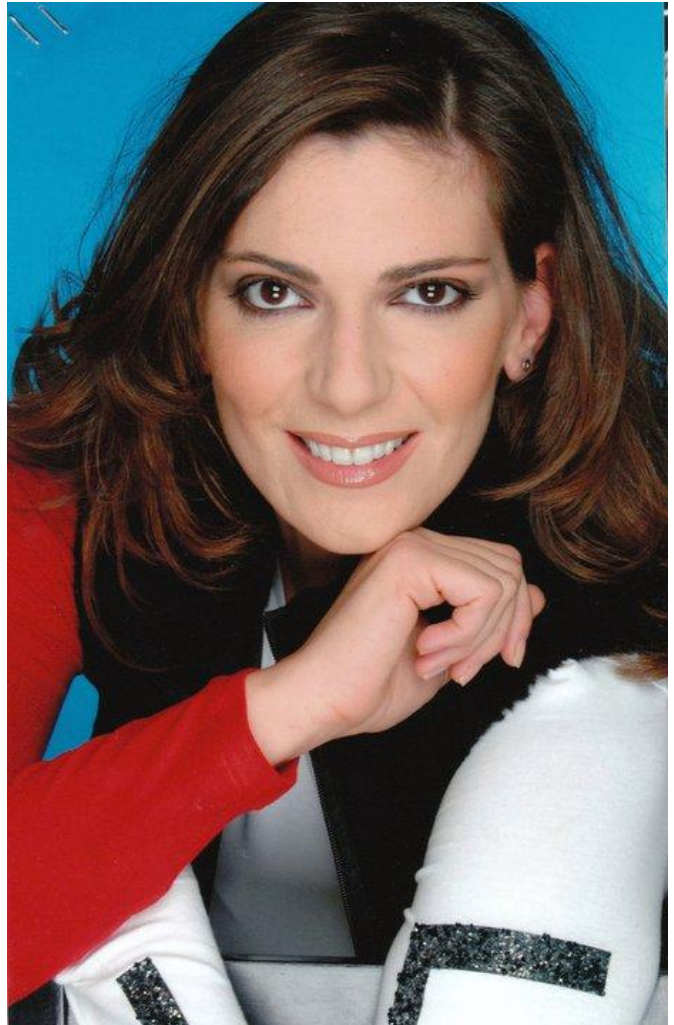
Ιφιγένεια εν Ταύροις Ευριπίδη, Θέατρο Κνωσός, σκηνοθεσία Λ. Τσόγκα

1997

Λυσιστράτη Αριστοφάνη, Εθνικό Θέατρο, σκηνοθεσία Γ. Ιορδανίδη

1996

Εκκλησιάζουσες Αριστοφάνη, Εθνικό Θέατρο, σκηνοθεσία Αν. Βουτσινά

1995

Τρωάδες Ευριπίδη, Αρχαίο Θέατρο Επιδαύρου,
σκηνοθεσία Μ. Κακογιάννη

ΚΙΝΗΜΑΤΟΓΡΑΦΟΣ**1998**

Η Ρόζα κάπως έτσι ταινία μικρού μήκους, φεστιβάλ Δράμας,
σκηνοθεσία Στ. Στάγκου

2005

Το ταξίδι που φοβάμαι ταινία μικρού μήκους, φεστιβάλ Δράμας,
σκηνοθεσία Γ. Μαρκοπούλου

ΤΗΛΕΟΡΑΣΗ**2006**

7 Θανάσιμες Πεθερές " Η βλάχα πεθερά "

2005

Το κόκκινο δωμάτιο " Αντίο κ. Υπουργέ "

2005-2006

Οι βαρβάτοι ANTI

2004 - 2005

Μη μαςάς το παραμύθι σενάριο Ελ. Μαβίλη,
σκηνοθεσία Γ. Νικολαΐδης, ALPHA

2003 - 2004

Ελλάς το Μεγαλείο σου σενάριο Λ. Καπώνη,
σκηνοθεσία Α. Τέμπου, ANTI

2002 - 2003

Το πιο γλυκό μου ψέμα σενάριο Π. "Εξαρχου, σκηνοθεσία Αν. Μορφονιού, ANTI

2000 - 2002

Αέρινες Σιωπές σενάριο Α. Γκουρμπαλή, σκηνοθεσία Ερ. Αναγνωστόπουλου, MEGA

1999 - 2000

Λάμψη του Ν. Φώσκολου, ANTI

Λαμπρινή και Κωνσταντίνα Τσιρώνη

Ανέκδοτα...

Ο Τρελογιατρός

Πάει ο τρελογιατρός να εξετάσει τρεις ασθενείς.

Πάει στον πρώτο.

-Πόσο κάνει 1+1;

-1000. Απαντάει ο τρελός.

-Άστο μην το παιδεύεις, δεν έχεις θεραπευτεί ακόμα. Απαντάει ο γιατρός.

Πάει στον δεύτερο.

-Πόσο κάνει 1+1;

-Μπλε.

-Άστο ούτε εσύ έχεις θεραπευτεί.

Πάει και στον τρίτο κ τον ρωτάει.

-Πόσο κάνει 1+1;

-2. Απαντάει ο τρελός

-Μπράβο! Πως το βρήκες;

-Εύκολα, απαντάει ο τρελός.

Διαίρεσα το 1000 με το μπλε...!!!

Εκπαιδεύει ο μπαμπάς καρχαρίας το νεαρό καρχαρία

- Βλέπουμε τον άνθρωπο, απομακρυνόμαστε, σηκώνουμε πτερύγιο, πάμε αργά προς τα πάνω του, κάνουμε 2 περιστροφές αριστερόστροφες, απομακρυνόμαστε, επιστρέφουμε για άλλες 2 δεξιόστροφες, απομακρυνόμαστε και κάνουμε επίθεση, κατάλαβες; πες τα και εσύ.
- εεε, ναι, τον βλέπουμε, σηκώνουμε πτερύγιο, 1 στροφή αριστερά. 1 δεξιά και τρώμε!
- όχι, όχι.. πρόσεχε τα βήματα είναι σημαντικό! Βλέπουμε τον άνθρωπο, απομακρυνόμαστε, σηκώνουμε πτερύγιο, πάμε αργά προς τα πάνω του, κάνουμε 2 περιστροφές αριστερόστροφες, απομακρυνόμαστε, επιστρέφουμε για άλλες 2 δεξιόστροφες, απομακρυνόμαστε και κάνουμε επίθεση, κατάλαβες τώρα; πες τα και εσύ.
- μμμ, ναι, τον βλέπω, σηκώνω πτερύγιο, 2 στροφές γύρω του και τρώμε!
- ΟΧΙ, ΟΧΙ! Προσπάθησε ξανά..
- Τον βλέπω.., πλησιάζω αργά.., κάνουμε.. 2 στροφές προς τα δεξιά... δεν τα θυμάμαι ρε μπαμπά είναι πολλά...
- Ε, τι να σου πω.. φάτον με τα σκατά !

Η πεθερά

- Τι έγινε ρε, καλά;....
- Άσε ρε, πέθανε η πεθερά μου.
- Σώπα! Τί είχε;
- Άσε μωρέ, ένα κτήμα στο χωριό.
- Όχι ρε, σε ρωτάω αν είχε κανά πρόβλημα.
- Ναι μωρέ, δεν ήτανε γραμμένο στο κτηματολόγιο και τρέχουμε.
- Ρε εσύ, σε ρωτάω από τι πέθανε.
- Προχτές το μεσημέρι μωρέ, δεν είχαμε φαγητό, βγήκε να πάει στο χασάπη να πάρει κανά κρέας και την πάτησε αυτοκίνητο.
- Όχι ρε την καημένη!!! Και τί κάνατε;
- Τι να κάνουμε, φάγαμε μακαρόνια !!!

Κωνσταντίνος & Νίκος Χρήστου

Ένας Μύθος... Ποίημα από την Βίκυ Μπίτζιου

Περνάμε ωραία εδώ στην επαρχία
Μακριά απ' την καθημερινότητα
και την αηδία.
Τα πουλιά κελαηδούν μέσα στην άγρια
φύση
και μας κάνουν να αισθανόμαστε
ωραία πριν τη δύση.
Η γειτονιά είναι ήρεμη όπως συνήθως
καθώς υπάρχει εδώ τριγύρω
ένας υπέροχος μύθος.
Όταν πέφτει ο ήλιος όλα είναι μαγικά
Κι εμφανίζονται όντα εξωπραγματικά.
Πολλοί λένε για νεράιδες
και περίεργα ξωτικά
όμως έχω ανακαλύψει μια ωραία
τριανταφυλλιά.

Μου μιλάει κάθε βράδυ και μου
λέει καληνύχτα
και κάνει πραγματικότητα
τα όνειρα που είχα.
Ένα χρώμα μαγικό
όπως και η φωνή της
την παρακαλώ τα βράδια
να με παίρνει μαζί της.

Ένα τραγούδι

Το παράπονο

Στίχοι: Οδυσσέας Ελύτης

Μουσική: Δημήτρης Παπαδημητρίου

Ελευθερία Αρβανιτάκη

Εδώ στου δρόμου τα μισά
έφτασε η ώρα να το πω
άλλα είναι εκείνα που αγαπώ
γι' αλλού γι' αλλού ξεκίνησα.

Στ' αληθινά στα ψεύτικα
το λέω και τ' ομολογώ.
Σαν να 'μουν άλλος κι όχι εγώ
μες στη ζωή πορευτήκα.

Όσο κι αν κανείς προσέχει
όσο κι αν το κυνηγά,
πάντα πάντα θα 'ναι αργά
δεύτερη ζωή δεν έχει.

Τσιρώνη Λαμπρινή

10 Αυγούστου 2013

2^{ος} Ημιμαραθώνιος
Λάκκας Σουλίου

Παπαδάτες Πρέβεζας

Συνδιοργάνωση:

Δήμος Ζηρού &
Μορφωτικός Εκπολιτιστικός Σύλλογος Παπαδατών

Η Αφίσα για τον 2^ο Ημιμαραθώνιο Λάκκας Σουλίου που θα γίνει στις Παπαδάτες τον Αύγουστο.